20.05.2021 г. / 19:03:53

Вяра

Безценни духовни поучения на свети преподобни Нил Сорски за спасението на душата

Светите отци посочват различни степени на нашата мисловна борба, съпровождана или от нашата победа, или от нашето поражение. Най-напред те посочват представянето на предмета (*помисъл за грях - б.р.*) - *прилог*; след това - приемането му - *съчетание*; по-нататък - съгласяването с него - *сложение*; след това - *пленяване* от него, и накрая - *страст*.

Прилогът е някаква мисъл, която неволно ни идва на ум. Наричат го (прилога) безгрешен, незаслужаващ нито похвала, нито укор, защото той не произлиза от нашата воля.

Светите отци наричат *съчетание* събеседването с появилия се прилог, тоест сякаш тайно наше слово към появилия се помисъл, вследствие на страст или безстрастие; иначе казано - приемане на помисъла, произхождащ от врага, задържане на помисъла, съгласяване с него и доброволно позволяване да пребивава в нас. И това невинаги е безгрешно; но то може да бъде и похвално, ако завърши богоугодно. А за тази цел трябва да се постъпва така - ако някой не отсече в началото лукавия помисъл, а разсъждава за него и врагът го принуждава да мисли още по-страстно за него, такъв нека с всички сили да се постарае да му противопостави противоположни - добри помисли или да го употреби за добро (да го превърне в добър).

Отците наричат *сложение* сладостното съгласяване на душата с влезлия в нея помисъл или с предмета, който ѝ се е представил. Това става, когато, след като приеме внушаваните

от врага помисли и образи, човекът влезе в общуване с тях чрез мислен разговор и окончателно реши в ума си, че трябва да бъде така, както му внушава вражеският помисъл.

Пленяването е неволно или принудително увлечение на сърцето по дошлия помисъл или постоянно настаняване на помисъла в нас - съединяване с него, което е гибелно за добрия ни богоугоден живот. В първия случай - неволното увличане на сърцето от помисъла, когато умът ти неволно бъде зает с лукави мисли, без да е налице желанието от твоя страна, ти, с Божията помощ, скоро ще можеш да го удържиш и да го върнеш към себе си. Във втория случай - когато някой, сякаш носен от буря и от вълни, преминава от добрия подвиг към лукави помисли, така че не може да се завърне в тихото и мирно състояние. Това се получава най-често от смущение, ропот и множество безполезни разговори и е съзнателна добавка към неволно дошлите помисли и е гибелно за добрия начин на живот.

А *страст* наричат такава склонност, която се загнездва за дълго време в душата, чрез навиците става като че ли нейна природа, влиза сякаш в естеството ѝ. Човек ѝ се подчинява по своя воля, съзнателно, и тя постоянно го залива с внушавани от врага страстни помисли. Укрепва от честото представяне на себе си и от самоуслаждането и по този начин се превръща вече в навик. Това става, когато врагът, като представя често някаква вещ, към която човек изпитва страст, по този начин разпалва силна любов към нея, и човекът - волно или неволно - мислено бива победен от нея. Това се случва най-често, когато човек поради небрежност не е обръщал внимание на лошите си мисли и дори се е стараел да ги развива по своя воля. Страстта, във всичките ѝ прояви, подлежи или на съразмерно с вината покаяние, или на бъдещо мъчение.

Необходимо е непрестанно да се каем и да се молим за

избавяне от всяка страст. Хората ще подлежат на бъдещо мъчение не заради нападенията на врага, а заради своята неразкаяност.

За мислена борба против помислите и страстите светите отци (учат) да се съпротивлявате на лукавите помисли, колкото ви позволяват силите. Следствие от това противоборство ще бъдат или венци, или наказания. Победни венци ще бъдат дадени на онези, които са надвили врага. А на наказание ще подлежат съгрешилите и непокаялите се през този живот.

А разумната и изкусна борба се състои в това - казват светите отци, - да отсичаме и да прогонваме от себе си лошия помисъл, тоест прилога, още в началото и непрестанно да се молим. Защото, който съумее да се противопостави на първия прилог на помисъла, той, така да се каже, с един удар ще пресече всичките му последващи действия. Защото, който се бори разумно, отхвърля корена на злото, тоест лукавия прилог на мислите.

Особено по време на молитва трябва да се стараем да направим ума си глух иням (за страничните, суетни предмети), както е казал Нил Синайски, и да държим сърцето си безмълвно по отношение на всеки помисъл, дори по отношение на този, който на пръв поглед изглежда добър - казва Исихий Иерусалимски. Защото **след безстрастните помисли вече следват страстни, както е известно от опита**, и влизането на първите в сърцето става причина за влизане на последните.

И понеже, както бе казано, след добрите помисли следват и лоши, то трябва да принудим себе си да не допускаме и такива помисли, за които си мислим, че са добри, а постоянно да

съзерцаваме дълбините на сърцето си и да казваме: *“**Господи Иисусе Христе, Боже наш, помилуй мя**” (“Господи Иисусе Христе, Боже наш, помилуй ме!”).* Да произнасяме тази молитва цялата, а понякога - и половината от нея: ***Господи Иисусе Христе, помилуй мя**” (“Господи Иисусе Христе, помилуй ме!”)*, или пък: *“**Боже наш, помилуй мя**” (“Боже наш, помилуй ме!”)*, както ще бъде по-лесно за начинаещите монаси - казва Григорий Синаит. Впрочем, не бива често да променяме думите. Можем да правим това рядко. Сега след думите: *“**Господи Иисусе Христе, Боже наш, помилуй мя**” (“Господи Иисусе Христе, Боже наш, помилуй ме!”)*, отците добавят към молитвата думата ***“грешна-го”*** *(“грешния”)*. Това е приятно на Бога и е много подходящо за нас, грешните. И повтаряй така винаги с усърдие, когато стоиш, седиш или лежиш, с ум и сърце.

И когато твърде силно те връхлитат помисли, тогава стани прав и се моли за избавяне от тях, после се заеми с работата си… А ако и след молитвата ти помислите по същия начин те надвиват и се увеличат дотолкова, че и умът да не е в състояние да пази сърцето - казвай молитвата непрестанно, усърдно и търпеливо.

Ако те нападнат леност или изнемога - призовавай Бога на помощ и принуждавай себе си, колкото сили имаш, да не прекъсваш молитвата.

И тогава, прогонвани от Божията помощ, всички изкушения ще те напуснат.

А когато умът се успокои от помисли, наблюдавай сърцето си и отново продължавай душевната умствена молитва.

А когато биваме поразявани от скверни помисли, **дяволът, поради злобната си хитрост, влага в сърцето ни срам, който ни възпира да се обърнем към Бога с разкаяние и**

да отправим към Него молитва за избавяне от тях. Но нека да ги победим с постоянно покаяние и непрестанна молитва и да не позволим на врага ни да възтържествува, макар да ни се наложи ежедневно да получаваме хиляди рани от него. И нека дадем обещание никога чак до смъртта си да не изоставяме това животворно занимание.

Който желае да се усъвършенства в Божията любов, истински да се спаси и без леност и небрежност (а усърдно), винаги да върши делото Господне - той трябва да прекара целия си живот с голямо усърдие и старание във всичките му прояви съгласно Божественото Писание, доколкото му позволяват силите, със смирение, правейки всичко благочестно.

Като станеш от сън, най-напред прослави Бога с устата си. След това Му се изповядай. После трябва да следват молитва, пеене, четене, ръкоделие или, ако се намери, някакво друго занимание.

Трябва да държиш ума си в голямо благоговение, надежда на Бога, за да вършиш всичко с цел да Му благоугодиш, а не поради тщеславие и човекоугодничество, като постоянно помниш, че Господ винаги е с нас, Той изпълва всичко и е вездесъщ. Създалият ухото ни и окото ни чува и вижда всичко.

Ако се случи да поговориш с някого, е необходимо да се стараеш разговорът да бъде по Бога, да клони към душеполезното. Избягвай ропот, осъждане, празнословие и спорове.

И храната, и водата също трябва да вкусваш със страх Божий. А по време на сън е необходимо преди всичко да запазваш вътрешно благоговейно настроение и приличие в положението на всички членове. Този кратък сън е подобие на

вечния сън, тоест на смъртта. И като лежиш на постелката, трябва да си представяш лежането в ковчега. И при всичко това е нужно **винаги да имаш пред очите си Бога, както е казал пророк Давид: *Винаги виждах пред себе си Господа, защото Той е от дясната ми страна; няма да се поклатя*** (Пс. 15:8). Постъпващият по този начин винаги пребивава в молитва.

Ползващият се от добро здраве трябва да уморява тялото си с пост, бдение, трудове, поклони, трудово ръкоделие, **за да пороби тялото на душата и да се избави от страсти, по благодатта Христова**.

Ако ли пък тялото е немощно, трябва да го поддържа, съобразно силите.

А за молитвата никой не бива да нехае - нито здравият, нито немощният.

Дори и при голяма немощ умът нека да се поучава, макар и тайно, защото всичко трябва да се върши със страх.

Телесни трудове се изискват само от силните и здравите, съобразно силите на всекиго. А **мислено занимание, постоянно пазене на ума с благоговение, помнене на Бога, с любов към Него - се изисква от всички, дори и от тежко болните.**

Освен това, според Божията заповед, **трябва да имаме любов и към ближните**. Към намиращите се близо до нас трябва да изразяваме тази любов и с думи, и с дела, като запазваме в същото време любовта и към Бога.

А към тези, които се намират далеч от нас, трябва да бъдем благоразположени със сърце и ум, **като изгонваме от сърцата си всяка злопаметност** по отношение на тях, покорявайки им със смирение душите си и изпълвайки се с

желание благоусърдно да им послужим.

И Господ, като ни види да постъпваме така, ще прости и на нас прегрешенията ни, ще приеме молитвите ни като добър дар и ще ни дари богатите Си милости.

Само съвършените в духовния живот могат да прогонват и да изкореняват помислите, а преуспяващите в него могат само да им се противопоставят.

А начинаещите и немощните само се молят за избавяне от тях и се стараят да заменят лошите помисли с добри.

Когато бъдем връхлитани от помисли до такава степен, че не сме в състояние да се молим със съкрушение и вътрешно спокойствие, трябва преди всичко да се молим за избавяне от тях или да ги превръщаме в полезни.

Светите отци посочват осем страстни помисъла и ги наричат главни, тъй като от тях произлизат други, макар и по-малки, но все пак страстни и лоши мисли: 1) чревоугодие; 2) блуден; 3) сребролюбие; 4) гняв; 5) печален; 6) униние; 7) тщеславие и 8) гордост.

Ако ни атакува помисъл на чревоугодие, представяйки ни мислено различни сладки и изискани ястия и съблазнявайки ни да ги приемаме не в определеното време, не поради нужда и не с мярка, тогава трябва да си спомним думите на Господ: *Внимавайте над себе си, да не би сърцата ви да бъдат отегчавани с преяждане, пиянство* (Лук. 21:34) и като призовем Същия Господ на помощ, молитвено да размишляваме за казаното от отците, че “този порок, особено за монасите, е начало на всички грехове и най-вече на блудството”. В началото на живота престъплението на нашия праотец, първия човек Адам, е станало чрез този порок. След като вкусил от забранената храна, той е бил изгонен от рая и

въвел всеобщата смърт, както е казано: “Умъртвилият ме плод бе хубав на вид и много вкусен”. Оттогава насам мнозина, които са станали роби на стомаха, са паднали окончателно, както свидетелства Свещеното Писание.

Знай и това, че сладостта и благоуханието на ястието за кратко време се превръща в изпражнения и зловоние, така че в него не остава нищо годно, както казва великият Варсануфий. Затова, като размислиш за това, укорявай себе си, ако у теб се е появило желанието да хапнеш нещо сладко и благоуханно, което после се превръща в злосмрадие. Така, като се храниш с мярка и в определеното време, побеждавай страстта.

Най-големият и тежък подвиг е борбата против блудните помисли, тъй като тази борба обхваща едновременно цялото ни същество - и душата, и тялото. Затова и е необходимо винаги да бъдем бодри и трезви, за да пазим сърцето си от този помисъл. Специално наблюдение над себе си трябва да имаме по време на светите събрания, когато възнамеряваме да се причастим със Светите Тайни. В такъв момент врагът по всякакъв начин се старае да оскверни съвестта ни. И когато тези помисли започнат да ни надвиват, е необходимо да оживяваме в себе си страха Божий и да си припомняме, че от Бога не може да бъде скрито нищо - дори и най-малките движения на сърцето ни, и че за всичко това Господ ще ни съди и ще ни потърси сметка.

А който по свое желание често се прилепва към блудните помисли, оскверняйки по този начин себе си, той вече блудства или прелюбодейства в сърцето си, както са казали отците. А се случва и това - помислите да го доведат до извършване на греха на дело. А колко голямо бедствие е същото това дело, се вижда от това, че нито един грях не е наречен от отците с думата, с която е наречен този грях. Те

направо го наричат *падение*, защото той лишава падналия от дръзновение пред Бога и го хвърля в отчаяние.

И така, постоянно трябва да се стараем по какъвто и да е начин щателно да унищожаваме тези помисли. Светите отци съветват в такъв момент, за пълна победа над тях, да прибягваме най-вече към молитва. Свети Максим Изповедник съветва по време на нападение на блудни помисли да се молим с думите на Давид: *Сега на всяка наша крачка ни окръжават* (Пс. 16:11). *Радосте моя,* ***избави ме от обкръжилите ме*** (Пс. 31:7 - слав.). И Иоан Лествичник, говорейки за същото, представя за свидетел молещия се за избавяне от блудните помисли така: *Побързай, Боже, да ме избавиш* (Пс. 69:2), и други подобни. При това е необходимо да призоваваме на помощ тези светии, които през земния си живот са се прославили със спазване на целомъдрие и чистота. Така Даниил Скитски наредил на един брат, нападан от блудна страст, да се помоли и да призове на помощ света мъченица Томаида, убита за спазване на целомъдрието, със следните думи: *“Боже! По молитвите на мъченица Томаида, помогни ми!”*. И като се помолил на гроба ѝ, братът бил избавен от блудна страст. Като имаме такива примери, нека и ние да се молим на онези светии, за които знаем от Свещеното Писание, че особено са се прославили с целомъдрието и чистотата си.

Тъй като недъгът на сребролюбието е извън нашата природа - казват светите отци - и произлиза от маловерие и неразумие, затова и за онези, които наблюдават себе си и със страх Божий искрено желаят спасение, не е трудно да го победят. Но ако му позволим да се укрепи в нас, той става най-жестокият от всички недъзи. И ако му се подчиним, той ще ни вкара в такава гибел, че **апостолът го нарича не само корен на всяко зло, като например на гнева, скръбта и др., но дори и идолопоклонство** (виж 1 Тим. 6:10; Кол. 3:5). В Свещеното Писание са посочени много примери, от които

може да се види как чрез сребролюбието някои хора не само са се отклонявали от благочестивия живот, но и дори са съгрешавали по отношение на вярата, страдали са душевно и телесно и са загивали. Отците са казали, че “онзи, който събира злато и сребро и възлага надеждата си на него, вече не вярва, че Бог се грижи за нас”. Свещеното Писание казва още: ако някой е обладан от гордост или сребролюбие, или дори само от едната от тези страсти, бесът вече не го смущава с друга страст - достатъчна му е и едната от тях, за да го погуби. Затова, колко строго е нужно да пазим себе си, за да не попаднем под влиянието на тази гибелна и душеразлагаща страст и да молим Господа да изтръгне от нас духа на сребролюбието. И **трябва да се отдалечаваме не само от златото, среброто и имотите и да не се стараем да ги придобиваме, но и от всякакви излишни вещи, освен от най-необходимите - облекло, обувки, килия, посуда, инструменти за ръкоделие**. И всичко това трябва да бъде евтино, неукрасено, лесно намиращо се, просто - за да можем чрез това да избегнем светските одумвания, осъждания и сплетни. А истинската победа над недъга на сребролюбието и вещолюбието се състои в това - не само да не придобиваме имущество, но и да не желаем да притежаваме такова. Това ще ни придаде душевна чистота.

Ако те надвива гневен помисъл, принуждавайки те към злопаметност и поощрявайки те към ярост, за да се отплатиш със зло за злото, сторено от някой оскърбител, тогава си спомни думите на Господа: “Ако всеки от вас не прости на брата си съгрешенията му, и Небесният ви Отец няма да ви прости съгрешенията ви” (виж. Мат. 18:35; Марк. 11:25). Затова всеки желаещ да получи прошка за съгрешенията си най-напред трябва от цялото си сърце да прости на брата си. Защото ни е заповядано да просим от Господа опрощаване на дълговете ни

при условие, че сами прощаваме на другите. И ако сами не простим, ясно е, че и на нас няма да ни бъде простено (Мат. 6:12, 15). При това трябва винаги да помним, че **ако и да вършим някакво добро дело, но изпитваме гняв срещу някого, то това добро дело не ще има цена пред Бога**.

Казано е от отците: “Гневливият, дори и мъртвец да възкреси - молитвата му пак не ще бъде угодна на Бога”. Впрочем, това е казано от отците само за сравнение и за посочване на гнусотата на молитвата на гневния, който, разбира се, не може да възкреси мъртвец. Затова **не бива да се гневим, не трябва да правим на ближния зло не само с думи и постъпки, но дори и не бива да проявяваме и най-малки признаци на неприязън.**

Може и с поглед да оскърбим брата си - казват отците. Трябва да изкореняваме гневните помисли от сърцето си, което ще бъде пълно сърдечно прощаване. А голяма победа над гневния помисъл удържа този, който не само прощава, но и се моли за оскърбителя.

Да се молим за брата - това е любов и прошка, а да призоваваме на помощ неговата молитва, - това вече е смирение. По възможност, трябва да му правим и добро, и така ще бъде изпълнена заповедта на Господа: ***Обичайте враговете си, благославяйте ония, които ви проклинат, добро правете на ония, които ви мразят, и молете се за ония, които ви обиждат и гонят*** (Мат. 5:44). Затова Господ обещава на такива по-висока награда, отколкото на другите. **Обещава не Небесното Царство**, не само утешение и радост, както на другите, **а осиновяване: *за да бъдете* - е казал Той - *синове на вашия Отец Небесен*** (Мат. 5:45). Сам нашият Господ Иисус Христос, Който ни е дал тази заповед и ни е обещал такава голяма награда за изпълнението ѝ - както е поучавал, така и Сам е

изпълнил това, давайки ни пример, та и ние, според възможностите си, да Му подражаваме. Колко зло е претърпял Той от иудеите за нас, грешниците? И не само не се е гневял срещу тях, но и се е молел за тях на Своя Отец, казвайки: *Отче! Прости им* (този грях) (Лук. 23:34). И всички светии, които са вървели по този път, са получили от Бога благодат **не само да не въздават за злото със зло на своите оскърбители, но и са им правели добро**, молели са се за тях, прикривали са недостатъците им, радвали са се за изправянето им, и когато те са осъзнавали своите злини, са ги поучавали с любовта си и с прошка.

Ако скръбта идва от хора, трябва да я търпим благодушно, трябва да се молим за оскърбителите, както бе казано и преди, като твърдо знаем, че всичко се случва с нас не без Божия промисъл, а Бог ни устройва това за полза и за спасение на душите ни. Макар сега изпращаните ни скърби да ни изглеждат безполезни, впоследствие ще видим, че истински полезно за нас е не това, което ние самите желаем, а това, което Бог устройва. Затова не бива да се ръководим само от човешкото разсъждение, а трябва от цялата си душа да вярваме, че Божието Око вижда всичко и без Неговата воля нищо не може да се случи с нас; и че **Той ни изпраща изкушения поради Своята благодат, та като ги претърпим, да получим от Него победни венци.**

Без изкушения никой никога не може да получи венец, затова, намирайки се в изкушение, трябва да благодарим на Господа, нашия Благодетел и Спасител!

Бог търпи всички немощи на човека, но не ще изтърпи онзи, който винаги роптае, и дори ще го накаже. Необходимо е да имаме полезна скръб, скръб за греховете ни, с добра надежда на Божието милосърдие чрез покаяние, като знаем, че няма

грях, който да победи Божието човеколюбие, че то прощава всичко на онези, които се каят и се молят. Точно тази скръб се разтваря в радост, прави човека усърден във всяко добро и търпелив във всички страдания. *Защото* ***скръбта по Бога - казва апостолът - произвежда неизменно покаяние за спасение*** (2 Кор. 7:10). **Противоположната на тази скръб, донасяна ни от дявола, трябва да изгонваме от сърцето си с цялото си усърдие и да я унищожаваме, както и другите зли страсти, чрез молитва, четене, общуване и душеполезни беседи с благочестиви хора. Защото скръбта, която не е "по Бога", е причина за цялото зло. И ако продължи в нас, ще се превърне в отчаяние, ще направи душата пуста и унила, слаба, нетърпелива и ленива по отношение на молитвата и четенето.**

Когато ни нападне силно духът на унинието, тогава на душата ѝ предстои голям подвиг. Жесток и тежък е този дух на унинието, още повече, че се съединява със скръбния дух и го подпомага. Особено тежък е той за пребиваващите в безмълвие. Когато такива жестоки вълни се надигнат срещу душата, човек губи надежда, че някога ще се избави от тях, понеже врагът му внушава, че ако днес му е така тежко, то утре и по-нататък ще бъде още по-мъчително; че той е изоставен от Бога, че Бог не се грижи за него; че това се случва с него без участието на Божия Промисъл, и се случва единствено и само с него, а с другите нищо подобно не се е случвало и не се случва.

Но това не е така, не е така! Като чедолюбив Отец, поради любовта Си, **Господ допуска такава духовна пръчка не само за нас, грешните, но и за Своите свети избраници, които от създаването на света са Му благоугодили, с цел преуспяване в добродетелите**. И скоро настъпва промяна в състоянието на нашия дух, получава се Божия милост, а след това и утешение. И подобно на това, както в дни на скръбни

изпитания човек не се надява да продължи подвига си, тъй като врагът му показва всичко хубаво в лоша светлина, точно по същия начин, след промяна на тези обстоятелства, всичко му се представя в добър вид, всички скърби - сякаш не ги е имало; той става по-усърден към извършването на добро и се учудва на промяната към по-доброто. Тогава той не ще поиска вече да отстъпи от добродетелния път. Ще разбере, че Сам Господ, поради милостта Си, му устройва това за полза и за назидание и поради неизказаната Си любов допуска изкушението - с цел неговото усъвършенстване. Той се разпалва от любов към Бога, твърдо помнейки, че верен е Бог, Който **не ще остави да бъдем *изкушени повече от силата ни*** (виж 1 Кор. 10:13).

Без Божие допущение врагът не може сам да ни причини нищо. Той опечалява духа ни не толкова, колкото би му се искало, а колкото му позволи Бог.

Тъкмо тогава и е необходимо да положиш усилия, за да не изпаднеш в отчаяние - да се прилепиш, колкото ти позволяват силите, към молитвата, и ако може, да падаш ничком по време на молитва, което е много полезно.

Моли се тогава с молитвата на Варсануфий Велики: "**Господи! Ти виждаш скръбта ми. Помилуй ме, Боже, помогни на мен, грешния**!". Или както заповядва Симеон Нови Богослов: "**Не допускай върху мен, Владико, изкушение или скръб, или болест, надвишаващи силите ми, а ми дай сила и крепкост, та да мога да понеса всичко с благодарност**!".

А понякога се моли така, както Григорий Синаит е наредил да се молим против тази страст, тоест: *като повдигнеш очи към небето и като протегнеш ръце към висините.* Защото той (Григорий) е наричал тези две страсти (блудство и

унинието) жестоки.

И като се подвизаваш така, **проявявай усърдие, доколкото е възможно, към четенето, а също така изпълнявай ръкоделието, тъй като и едното, и другото служат като големи помощници по време на подобна борба**.

Понякога и по време на тези занимания се случва страстта да не те напусне. Тогава прибегни към молитвата още по-усърдно и с още по-голямо умиление.

А **против духа на неблагодарността и хулата казвай така: "Махни се от мен, сатана. На моя Господ Бог ще се поклоня и само на Него ще служа. Приемам с благодарност всички изпратени ми болести и скърби, като изпратени от Него за изцеление на моите съгрешения**, съгласно написаното: "Покорявам се на гнева Господен, защото съм сгрешил пред Него" (Мих. 7:9). **Нека неблагодарността и хулите да се върнат върху твоята глава, сатано, и Господ да припише това на теб! Махни се от мен!** Бог, Който ме е създал по Свой образ и подобие, да те премахне!".

А ако и след това сатаната продължи да те смущава, насочи мислите си към някой друг предмет - Божествен или човешки... **Душата, желаеща да угоди на Бога, трябва преди всичко да се запаси с търпение и надежда, както пише свети Макарий. Защото в това и се състои хитростта на врага - да се всее в нас униние и чрез това да ни лиши от надежда на Божията помощ. Но Бог никога не позволява на врага да надвие душа, която се надява на Него, тъй като познава немощите ни.** И човекът знае каква тежест може да носи волът, каква - магарето, и каква - камилата, и натоварва всяко животно

според силата му. И грънчарят знае колко време трябва да държи грънците в огъня, за да не се напукат от прекалено дългото пребиваване в огъня или да останат негодни за употреба при недостатъчно изпичане. И ако тези съображения се наблюдават у хората, то Божият разум не знае ли в много по-голяма степен, в несравнимо по-голяма степен, колко изкушения трябва да понесе всяка душа, та като се очисти, да бъде достойна за Небесното Царство и да бъде удостоена не само с бъдещата слава след смъртта, но и тук - с утешението на благия Дух.

Много и бдително трябва да следим за появата на духа на тщеславието, тъй като врагът твърде прикрито, с голяма хитрост, се старае да погуби всичките ни добри намерения, да направи монаха неуспешен, старае се да направи така, че всяко наше добро дело да се извършва не заради Бога, а поради тщеславие и човекоугодничество.

Затова по всяко време с голяма бдителност трябва да изпитваме себе си - заради Бога ли е нашето дело? Заради душевната полза ли е?

Във всичко трябва да избягваме човешките похвали и като имаме в паметта си казаното от Давид: *Бог ще разсипе костите на ония, които се опълчват против тебе* (Пс. 52:6), - да прогонваме помислите, стремящи се към похвала или принуждаващи ни да вършим нещо поради човекоугодничество. От цялата си душа да утвърждаваме помисъла си така, за да вършим всичко по Бога!

А ако някой, имайки голямо усърдие към Бога, неволно бъде победен от помисъла на тщеславието поради своята немощ, нека да се изповяда със сърдечно съкрушение пред Господа, да промени тщеславните помисли и ще му бъде простено, и ще бъде похвален от Този, Който знае всички намерения и движения на сърцето ни.

Нека да постъпваме така: веднага щом у нас се зароди дух на тщеславие, да си спомним в специална молитва бъдещото ни стоене пред Бога на Страшния съд, да плачем, ако имаме сълзи, ако ли пък не - да си припомним часа на излизането ни от този живот и всячески, с презрение да отхвърлим от себе си тщеславието.

А ако не постъпваме така, то **да се уплашим поне от срама, който преследва тщеславните. Защото "всеки, който се превъзнася в тукашния живот, преди бъдещия съд, ще бъде посрамен" - казва Иоан Лествичник.**

А ако някой някога започне да ни хвали или умът ни невидимо бъде нападнат от врага чрез помисъл на тщеславие с внушението, че сме достойни за чест, величие и високо положение повече от другите, тогава **нека си спомним и множеството, и тежестта на нашите прегрешения или пък да си припомним макар и едно, но по-тежко от другите, и да кажем: "Нима постъпващите така са достойни за похвала?"**. И ще видим, че сме недостойни за човешки похвали, а **чрез това осъзнаване на собственото недостойнство бесовските помисли ще отстъпят от нас и няма да имат сила да ни смутят** - е казал Никита Стефат.

А ако врагът ти внушава, че не си сторил никакво зло, припомни си заповедите, които си длъжен да изпълниш, и ще видиш, че си ги спазил толкова малко, колкото е малък обикновеният купел в сравнение с необятността на морето. Като постъпваме винаги така, ще опазим себе си от тщеславие. А ако не наблюдаваме себе си и позволим на тщеславните помисли да укрепнат в нас, те ще породят у нас презрение и гордост, което представлява началото и края на всяко зло.

Какво да кажем за презрението и гордостта? Макар имената

им да са различни, всъщност те са едно и също: **и гордостта, и презрението, и надменността, и надутостта - всички те са окаяни, както казва Писанието: *Господ се противи на гордите* (Притч. 3:34 - слав.), и: *Всеки горделив по сърце е гнусота пред Господа* (Притч. 16:5), и се нарича нечист.** Гнусният и нечистият, имайки за противник Бога, кога и в какво, и къде се надява да намери някакво добро? От кого ще бъде помилван? Кой ще го очисти? Тъжно е и да се говори за това. **Победеният от духа на гордостта сам за себе си е и бяс, и враг, и в самия себе си носи готова гибел за себе си.** Затова трябва да се боим и да треперим от страстта на гордостта, винаги да я избягваме, като мислим, че никое добро не може да бъде извършено без Божията помощ и че ако бъдем оставени от Бога на нашето своевластие, ще бъдем смущавани от дявола като лист, разклащан от вятъра, или като прах, вдиган от земята от вихрушка, ще му бъдем за подигравка и ще предизвикваме плач у хората.

Като размислим за всичко това, **нека се стараем да прекарваме живота си в смирение.**

Да вземем следното решение: **винаги да считаме себе си за най-нисшестоящия от всички хора, тоест да считаме себе си за най-лоши от всички хора, за най-скверни от всички твари, тъй като постъпваме против законите на природата, за по-злочести дори и от бесовете, тъй като им позволяваме да ни преследват и дори да ни побеждават. Като мислим така, трябва и да постъпваме в съответствие с това, например: да си избираме последното място и на трапезата, и на братските събирания, да носим скромно облекло, да не отказваме да изпълняваме и непрестижни, черни работи; при среща с братя да ги изпреварваме с дълбок, чистосърдечен поклон; да обичаме мълчанието; в**

разговор да не се стараем да кажем мнението си и да опровергаем мнението на другите; да не спорим и да не изтъкваме своето мнение като по-добро, че то уж е по-добро от другите.

А гордостта на онези, които се гордеят с множество села и манастирски имоти или с известност в света и с познанства, не знам как и да нарека. Някои се превъзнасят с хубавия си глас, с отчетливост в четенето и майсторство в пеенето. Но каква похвала заслужават те за това, което става не по тяхна воля, а е вродено качество? - казват отците. Други пък се гордеят с майсторство в ръкоделието - и това е подобно на предходното. Има и такива, които се хвалят, че родителите им са известни в света, или че имат известни роднини, или пък че самите те, докато са живели в света, са имали висок сан и чест. Това е безумие! Това трябва по всякакъв начин да се скрива! А който, живеейки в отричане от света, приема чест и слава от хората - това е срам за него! С това трябва по-скоро да се унижаваме, отколкото да се превъзнасяме. И които се превъзнасят с това - славата им е срам.

А ако някой, който живее добродетелно, позволи на помисли на тщеславие и гордост да укрепнат в него, то в този случай няма друго, по-силно оръжие от това - да се моли на Бога. Надвиваният трябва да зове от дълбините на душата си: “Господи, Владико, Боже мой! Премахни от мен духа на тщеславие и гордост, и дари дух на смирение на мен, Твоя раб!”. А заедно с това е необходимо и да укорява себе си, както бе казано по-рано.

Срещу всички лоши помисли трябва да призоваваме на помощ Бога, защото невинаги имаме достатъчно сили да им се съпротивляваме - е казал свети Исаак - и нямаме къде да търсим помощ в тази битка, освен при Бога. Затова трябва да се молим на Владиката Христос с

усърдие, сълзи и въздишки, както казва Нил Синайски, и да казваме: “**Помилуй ме, Господи, и не позволявай да загина! Помилуй ме, Господи, защото съм немощен! Посрами, Господи, надвиващия ме бяс! Надеждо моя, покрий главата ми в деня на бесовската бран! Победи надвиващия ме враг и усмири връхлитащите ме помисли с тишината Си, Слове Божийе!**”. А Теодор Студит, заимствайки от Давид молитвата си за избавяне от нечисти помисли, ни е заповядал да се молим така: ***Господи, бъди съперник на моите съперници, сразі сражаващите се с мен*** (Пс. 34:1 - слав.), и т.н. от същия псалом.

Или както е написал песнописецът: “**Събери разсеяния ми ум, Господи, и очисти обраслото ми с бурени сърце! Дай ми покаяние като на Петър, въздишка като на митаря, сълзи като на блудницата, та да зова към Теб: “Помогни ми и ме избави от скверни помисли!**”. Беззаконията ми се надигат против мен подобно на морски вълни и аз като потъващ кораб потъвам в бездната на скверните помисли. Но доведи ме до тихо пристанище, Господи, чрез покаяние, и ме спаси! Много скърбя за това, че съм слаб по ум, поради което понякога и без да искам, се променям към по-лошо. Затова и викам към Теб, Богоначална Света Троице: помогни ми и направи така, че постоянно да пребивавам в добри помисли и чувства”.

Така, като подбираме от Свещеното Писание подходящото против всеки помисъл и потребното за всяко време, да призоваваме по този начин Бога на помощ против всички помисли и Той ще ги унищожи в нас. А когато се появи нужда, ние, немощните, да излезем против надвиващите ни помисли и да прогоним от себе си тези лукави помисли, то трябва да направим това не как да е, не както се случи, а също с призоваване на Божието име и с изречения от Свещеното Писание и по **примера на светите отци да кажем на всеки**

помисъл: *Господ да ти забрани* (Иуд. 1:9). И още: *Махнете се от мене всички, които вършите беззаконие* (Пс. 6:9), отдалечете се от мен всички лукави, за да мога да се поучавам в заповедите на моя Бог”. Също така, можем да вземем за пример един старец, който насаме със себе си все повтарял: *Махни се, окаяни, и ела, възлюбени!*. Веднъж живеещият с него брат чул това и като си помислил, че той разговаря с някого, го попитал: “С кого говориш, отче?”. Старецът отговорил: “Прогонвах лошите помисли и призовах добрите”. И ако това е необходимо и за нас, нека да произнасяме тези и подобни на тях думи.

Мисля, че е полезно да си припомним разнообразните случаи на смърт, станали в нашето време, които сме видели и за които сме чули. Мнозина, не само миряни, но и монаси, радвайки се на добро здраве и поради това обичайки настоящия живот и надявайки се на удължаването му, не достигнаха до старост и починаха скоропостижно. Споменът за тях трябва силно да ни уплаши: някои от тях в смъртния си час, без да успеят дори да кажат нещо, умираха по време на ядене и пиене; други - по време на път; трети - лягайки на постелката и мислейки да успокоят с кратък сън тялото от трудовете - се успокояваха навеки. А някои преди смъртта си изпадаха в изстъпление, тъй като в последния час получаваха страшни и заплашителни видения на врага.

След като си припомним всичко това, да размислим - къде са нашите приятели и познати? Какво придобихме от тях, макар някои от тях да бяха уважавани, известни, богати, гостоприемни и да притежаваха власт? Не се ли превърнаха всичките в тление, смрад и прах? И да си спомним за песнописеца, който казва: “**Коя житейска сладост не е причастна на скръбта? Коя слава стои непоколебимо на земята? Всичко това е по-слабо от сянка и е по-измамно от съновидение. Смъртта ще унищожи всичко това за**

един миг! Наистина, всичко в този живот е суета, освен това, което ще остане неразделно с нас и след смъртта. Там няма да отиде пред нас нито богатството, от което се ползваме в този живот, нито славата, която ни заобикаля тук - дошлата смърт ще погуби всичко това...”

Като вникнем по този начин в суетата на настоящия живот, нека да помислим - защо да се трудим излишно, като се грижим само за житейското? Кратък е пътят, по който вървим!

Дори сърцето ни да не иска това - нека го принуждаваме постоянно да си спомня за смъртния час и да казва на душата си: “Горко ти, мрачна душо, наближи времето на излизането ти от тялото! Докога няма да се отказваш от лошите дела? Докога ще пребиваваш в униние? Защо не мислиш за смъртния час? Как не се ужасяваш от Страшния съд на Спасителя? Какво ще можеш да отговориш или какво ще кажеш за свое оправдание? Самите ти дела ще се явят като изобличители и свидетели против теб... Душо, докато има време, остави срамните дела, прояви ревност за добър живот. Иди, притечи се към Господа и плачи: “Съгреших, Господи, много съгреших пред Теб. Познавам добросърдечното Ти човеколюбие. Затова падам коленопреклонно и моля Твоята благост: нека да дойде върху мен милостта Ти, Владико; защото душата ми се намира в смущение и страдание, очаквайки излизането си от окаяното ми и скверно тяло! Моля Те, да не я срещне лукавият съвет на врага и да я задържи в мрака заради неосъзнати и осъзнати грехове, извършени през настоящия живот! Бъди милостив към мен, Владико, и нека душата ми да не види мрачните погледи на лукавите демони, а да я приемат Твоите светли и пресветли Ангели. Ти имаш власт да опрощаваш греховете. Опрости ѝ ги, та да не се успокоя и да не се яви пред Тебе, мой грях, с който съм Те оскърбил, поради немощта на природата ми, с дума, с дело или с помисъл, съзнателно или

несъзнателно! Нека при събличането на душата от тялото ми да бъде чужд на всяка сквернота образът на душата ми и да не ме вземе мен, грешния, ръката на тъмния княз на този свят, за да ме свлече в бездната на ада; но ми се яви и ми бъди Спасител и застъпник! Помилуй, Господи, осквернилата се от житейски страсти моя душа! Направи я чиста чрез покаяние и изповед и с Твоята сила ме заведи такъв пред Твоето Божествено съдилище! И когато дойдеш, Боже, на земята и седнеш, Милостиви, на престола да съдиш справедливо, а всички ние ще стоим голи, като осъдени, пред безпристрастния Твой съд, и когато започнеш разследването на съгрешенията ни, тогава, Преблаги, не изобличавай тайните ми грехове и не ме посрамвай пред Ангелите и човеците, а ме пощади, Боже, и ме помилуй. Защото, като размишлявам, Преблаги, за Твоето Страшно съдилище, треперя и се боя от съдния ден, тъй като съвестта ми ме изобличава. Много скърбя за лукавите си деяния и недоумявам как ще Ти отговарям, пред Теб, безсмъртния Цар, Когото съм разгневил твърде много. Ще мога ли аз, скверният и блудният, дръзновено да гледам Теб - Страшния Съдия? Но, добросърдечни Господи, Отче, Единородни Сине и Свети Душе, помилуй ме, избави ме тогава от неугасимия огън и ме удостой да застана отдясно на Теб, Най-справедливи Съдниче!”.

Трябва да бъдем предпазливи и да не се устремяваме преждевременно към извършването на големи подвизи, за да не би чрез неизпълнението им да погубим душата си, а трябва да вървим към съвършенство в подходящо време и по средния път.

Да бягаме от кавгите и споровете, възникващи заради светски придобивки, като от страшна отрова. Постоянното ни занимание да бъде това, което е угодно на Бога, като например: пеене, молитва, четене и

размишляване за духовни предмети, ръкоделие и служба при някаква работа. И така, като се приближаваме, според силата си, към Бога, във вътрешния човек, да отправяме в добрите си дела слава на Отца и Сина, и Светия Дух, Единия Бог в Троица, сега и винаги, и във вечните векове. Амин…

И ако Светото Писание казва, че сме *„чужденци и пришълци на земята“ (Евр.11:13)*, и след това за нас, след смъртта, ще настъпи вечен и неизменен живот, или блажен, или изпълнен с мъчения, както въздаде Господ на всеки според делата му, ТО ЗА НАС Е ОСОБЕНО НУЖНО ДА СЕ ПОГРИЖИМ ЗА БЪДЕЩИЯ ЗАДГРОБЕН ЖИВОТ…

Други поучителни мисли на светия отец:

Должно возбуждать совесть к лучшему, **сохранить себя от дурной жизни и не мудрствовать по плоти и злобно от преданий лукавых и суетных**, которые приходят нам от общего врага и льстеца нашего диавола и нашей лености…

Всею моею душею прибегаю ко Святой Соборной Апостольской Церкви; ея учение, которое она приняла от Самого Господа и свв. апостолов, так же постановлением святых седми Вселенских Соборов и Соборов Поместных, и учение святых отцов о православной вере и благочестивой жизни – все это принимаю с великой верой и любовью. **Еретические же учения и наставления проклинаю, и да будут нам чужды все еретики**…

И то осмотрительно, – заповедали нам св. отцы, – что всякий от своих праведных трудов, своего рукоделия и работы должен приобретать себе дневную пищу и все необходимое. Апостол Павел сказал: Кто не хочет трудиться, тот и не ешь (2Фес.**3**:10). Приобретение же с вымогательством, собранное

трудами других, никак не послужит нам на пользу… Все это и подобное мы должны от себя отгонять как смертоносный яд…

Диавол со своими бесами может смущать своими помыслами (подобно словам, речам, беседам) наши мысли и колебать ум всякого человека. Причем диавол свои внушения заставляет принимать человеку как собственные, как плод якобы своего сознания и мышления.

Разумная же и искусная борьба состоит в том, говорят святые отцы, чтобы отсекать и отгонять от себя дурной помысл, то есть прилог, в самом начале, и непрестанно молиться; ибо кто сумеет противиться первому прилогу помысла, тот, сказано, одним ударом пересечет все последующие действия. Потому что, кто борется разумно, тот отвергается корня зла, то есть лукавого прилога мыслей. Особенно во время молитвы должно стараться сделать свой ум глухим и немым (к предметам посторонним), как сказал прп. Нил Синайский, и иметь сердце безмолвным ко всякому помыслу, даже по-видимому доброму, говорит Исихий Иерусалимский, ибо за бесстрастными помыслами следуют уже страстные, как известно из опыта, и вход в сердце первых бывает причиной входа последних. И поелику, как сказано, что за подобными помыслами следуют и дурные, то и нужно принудить себя не допускать и таких помыслов, о которых мы думаем, что они хороши, а постоянно созерцать глубину своего сердца и говорить: Господи Иисусе Христе, Сыне Божий, помилуй мя грешнаго! И повторять так должно всегда с усердием, когда стоишь, или сидишь, или лежишь, умом и сердцем, сокращая даже, сколько можно, дыхание, чтобы не так часто дышать, как говорит Симеон Богослов. Григорий Синаит сказал: «Призывай Господа Иисуса со всем желанием, но терпеливо, с ожиданием, избегая всех злых помыслов». А что св. отцы советуют сдерживать свое дыхание, чтобы дышать не часто – опыт скоро научит, что это весьма полезно для сосредоточения ума в молитве. Если же не можешь молиться в безмол-

вии сердца и без помыслов, а видишь даже, что они умножаются в твоем уме – не унывай, а продолжай молитву. Блаженный Григорий Синаит, зная в точности, что нельзя нам, страстным, решительно победить лукавые помыслы, так говорит: «Никто из новоначальных сам собою не может удержать ум и помыслы: ибо удерживать ум и отгонять помыслы – свойство искушенных и сильных. Но и они не сами по себе отгоняют их, но с Божией помощью решаются на брань против них, как облеченные благодатью и всеоружием Господа! – В случае же расслабления и изнеможения призывай Бога на помощь и понуждай себя, сколько есть силы, не прерывая молитвы; и все сие совершенно, Божией помощью, отгонится и исчезнет».

{{_LINK1_}}

---

buditeli.info © 2017